

Naléhavost otázky po metodologickém klíči k určení specifčnosti poezie pociťuje autor tím více, čím je blíže dílům svých současníků, jež jsou charakteristická záměrnou transformací tradičních výrazových kódů poezie. Výsledkem je pocit nejistoty, mířící od otázek nad mírou postizitelnosti vyjadřovacích prostředků poezie k otázkám nad metodami literární vědy jako takové. Žádná exaktní metoda podle autora nezjistí míru poetické hodnoty jakožto klíčový ukazatel kvality básnického textu (a ostatně není schopna nalézt ani samotný klíč k posuzování, zda se vůbec jedná o básnický text či o text jiného druhu, například o reklamu). Právě tato otevřená manifestace nejistoty, doprovázená suverénními interpretačně-analytickými výkony, je sympatická, neboť připomíná, že věda – literární vědu nevyjímaje – je založena na otázkách, nikoli na odpovědích.

Milan Pokorný

Slovenský slovník ruských spisovatelů

Filozofická fakulta Univerzity Komenského a Ústav svetovej literatúry SAV vydaly s vročením 2003 *Krátky slovník ruských spisovateľov*. Kolektív autorů vedla doc. PhDr. Oľga Kovačičová, CSc. Slovník má 254 stran a obsahuje 100 hesel z ruské literatury XI. až XX. století. Má být podle předmluvy jádrem připravovaného velkého slovníku, který by měl obsahovat 500 hesel.

Českým a slovenským studentům se tak po nedávno vydaném brněnském *Slovníku ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů* a po českém překladu Kasackova *Slovníku ruských spisovatelů XX. století* dostává další užitečná příručka, v níž je reflektována nová etapa vývoje literárněvědné rusistiky po jejím odideologizování a za pochodu přehodnocované hierarchie hodnot. Tento proces má přirozeně v každé národní rusistice svá specifika v závislosti na recepci ruské literatury v tom kterém národním kontextu, ale je postupně objektivizován úsilím rusistů mnoha zemí, ruských pak v první řadě. Záleží tu ovšem i na celkovém stavu literární vědy, na množství a kvalitě monografických prací, sborníků a studií, které plní onu přehodnocovací úlohu samy o sobě, ale vlastně i jako podklad pro práce syntetické. A právě v tomto bodě má slovenská rusistika v období konce XX. století významné úspěchy jak při vydávání tematicky aktuálních sborníků, tak při publikování monografií Červeňákových, Eliášových, Kovačičové, Kusé, Panovové, Kupka, Paštekové a dalších.

S ohledem na předpokládaného konzumenta je tento první výběr spisovatelů orientován z větší části na XX. století, a zde pak i na méně v překladech frekventované básníky a prozaiky konce století. Tu jako vždy vzniká široký prostor pro recenzentovy polemické úvahy a subjektivní představy. Nehledě na perspektivy velkého slovníku, který dále leccos zkoriguje, přece se nemohu zbavit dojmu jisté nevyváženosti při volbě autorů právě z XX. století. Je logické, že by bylo nemoudré nevyužít kapacity záběru Valerije Kupka a nezařadit řadu básníků-konceptualistů, ale přece jen nebylo od věci pohovořit i o básnících, kteří na začátku 60. let proměnili tvář ruské lyriky (kromě uvedených Ajgiho, Vozněsenského a Achmadulinové např. i Jevtušenka nebo Rožděstvenského). Ještě významnější mezerou je patně nezařazení u nás široce vydávaných autorů, jako je Viktor Někrasov, Vasilij Grossman nebo Leonid Leonov, nebo řady prozaiků z emigrace. Tyto výtky nejsou samozřejmě podstatné, vezmeme-li v úvahu vznik širšího slovníku nebo fakt,

že stávající dílo až na malé výjimky přece jen mapuje umělecky rozhodující hodnoty a autory.

Zpracování hesel při nutné stručnosti je pečlivé a obsažné jak v textu, tak v bibliografických údajích. Autoři uvádějí u každého spisovatele slovenské i české překlady, jakož i základní literárněvědné práce slovenských, českých, ruských i světových vědců. Kromě toho slovník obsahuje ještě výběrovou bibliografii antologií, syntetických prací, slovníků a monografií, opět celosvětové provenience.

Kolektiv, který vytvořil tento krátký slovník, odvedl poctivou práci, jíž budou jistě hojně využívat nejen studenti, ale i další zájemci o ruskou literaturu.

Miroslav Zahrádka

Kvalitní dílo literárněvědné lexikografie

Pavera, L.; Všeticka, F.: Lexikon literárních pojmů. Nakladatelství Olomouc, Olomouc 2002.

Četl jsem už různé slovníky literárněvědných termínů – velké a úctyhodné i drobné příručky, slovníčky pro elementární potřebu studentů. Toto je však první lexikografická práce tohoto druhu v našem prostředí, která je vědecká, současně koncizní, jako kniha krásně vydaná a současně užitečná a informativně dotážená up to date. Autoři byli dva (čím méně, tím lépe), a tak se lehce dohodli na struktuře hesla: po názvu jde jeho etymologie, smysl (definice), někdy i ukázka a soupis odborné literatury: samozřejmě, že především české (pak slovanské, poté ostatní). Poprvé se také setkávám s preferencí slovenské literární vědy: má to svou logiku a ta netkví v nějakém slavofilství, ale vychází z podobnosti materiálů a z toho, že tyto podobnosti mohou pak přinést v příslušných kompendiích své výsledky. Akribii autorů demonstruje věcný a jmenový rejstřík.

Najdeme tu termíny žánrové, klíčové pojmy z poetiky, ale také z literární kritiky a vědy (jsou tu zastoupeny např. komparatistika a genologie). Vzhledem k tomu, že František Všeticka je odborník na historickou i teoretickou poetiku a znalec kompozice, promítlo se to v dobrém slova smyslu do hesláře, stejně jako Paverovo medievistické školení způsobilo, že slovník je z tohoto hlediska vyrovnaný a nezanedbává pojmy reflektující starší vývojové fáze literatury. Slovník jako celek se vyznačuje vysokou teoretickou úrovní, metodologickou poučeností a hlavně odbornou nepředpojatostí: v sekundární literatuře se tu uvádějí autoři různých názorů a životních osudů – mělo by to být samozřejmě, neboť jediným kritériem by měla být relevantnost práce vzhledem k heslům a její kvalita – ale u nás se to děje spíš výjimečně. Je to podle mě první skutečně seriózní kniha svého druhu, která u nás za posledních dvanáct let vyšla: nehraje si na velkou teorii, ale je povytce teoretická, nepředstírá vševědoucnost, ale je obsahově nasycená jako málokterá, je výkladově jasná, ale nikoli jednoduchá, je odborná a vědecká v pravém smyslu tohoto slova. A učitelé v ní jistě ocení i kvalitní metodiku výkladu – jak jinak, když oba autoři jsou zkušenými vysokoškolskými učiteli. Sešly se dvě od sebe dosti vzdálené generace badatelů, které našly společný jazyk a dosáhly vynikajícího výsledku. Přejme jim jak české literární vědě, tak českým studentům filologie.

Ivo Pospíšil